

בשמך רחמנא.

אני אברהם הספרדי ב"ר חייא זצ"ל הגניא מתחוק בעוז נורא
 עלילה ב. לחבר מגילה. שתהיה מגלה את סוד הגאולה. ואני פותח בה
 ואומר. ברוך יי אלהי ישראל אשר המציא כל כריתיו מאין ומכלי
 מה. ויצר את עולמו בדעת ובהכמה. ובחר בישראל מכל לשון ואמה.
 5 חשקם באהבתו. ושטח חלקו ונחלתו. וקראם שבשו וסגולתו. והבטיחם
 בישועתו וגאולתו. ככתוב כי מאהבת יי אתכם ומשמרו את השבועה
 אשר נשבעד לאבותיכם חשק יי בכם ויבחר בכמ¹. וכתוב והייתם
 לי סגולה מכל העמים². וכתוב כי חלק יי עמו יעקב חבל נחלתו³.
 וכתוב כה אמר יי בוראך יעקב ויוצרך ישראל אל תירא כי נאלתך
 10 קראתי בשמך לי אתה⁴. וכתוב כי אני יי מישיעך⁵ וגואלך קדושי
 ישראל⁶. יהי שמו הקדוש מפואר לעד ומשובח לנצח.

ואחר שקדמתי שבתו של מקום אשר חובה ומצוה לסתוח בו בסני כל אחד
 ולהקדימו לפני כל ענין ודבר אני מתחיל בענין החבור ואומר. כל דבר אשר עיקרו
 15 מן התורה והוא מחזיק טובה לישראל בגלות הזה או מאמץ את לבם באמונה או
 מסיף להם כמתון ותקוה טוב לו לאדם לחקור עליו ולתת את לבו לחסיד מצמיניו
 ולגלות גניו וכל שכן אם יהיה הכתוב מתכב אותו ומרחיב אותו לכל אדם לדרוש
 עליו ולהתעסק בו. ואתה מוציא ענין הקץ אשר אנהו מייחלים אותו ועינינו הליוות
 בו מחזיק כל המדות הטובות האלה כי החוקר עליו חוקר על דבר אשר עיקרו מן
 20 התורה והוא מחזיק טובה גדולה לישראל והמאמין בו מסיף אמינה ויראה והמקוה
 לים והבוטח בו מרבה זכות ומצוה וראוי להיות לבו מלא שמחה וחדוה. ואנו מוצאים
 הכתוב מרשה לכל אדם ומרחיב לבו לחקור עליו כי הנה מצאנו כל דבר תורה שיש
 בו איסור או התר או גורם למטון או לגוף אין אדם רשאי לתת בו טעם מלבו
 אבל חייב הוא לסמוך על דברי תורה והכמה ז"ל ולא יסור מדבריהם ימין או שמאל.
 ככתוב כי יפלא ממך דבר למשפט בין דם לדם בין דין לדין ובין נגע לנגע. וכתוב

(א) פ: אני מתחוק. (ב) מ: א: נורא תהלה. (ג) פ: מכל אומת. (ד) פ: א: נשבע
 יי לאבותיכם. (ה) הכתוב אומר: [לא מרוככם מכל העמים] חשק יי בכם ויבחר בכמ (כי
 אתם הטעם מכל העמים) כי מאהבת יי אתכם ומשמרו את השבועה אשר נשבע לאבותיכם.
 (ו) צ"ל: וגואלך (אביר יעקב. וכתוב אני עזרתך נאם יי וגואלך) קדוש ישראל. (ז) פ: א: ומרחיב
 לכל אדם. (ח) פ: מוציא כענין אשר. (ט) פ: והמקוה בו והבוטח לו.

(¹) דברים י' ז'—ח'. (²) שמות י"ט ח'. (³) דברים ל"ב ט'. (⁴) ישעיה מ"ג א'.
 (⁵) שם מ"ט כ"ו. (⁶) שם מ"א י"ד.

ובאת אל הכהנים הלויים. וכתוב על פי החזרה אשר יורוך. ובסופו כתוב לא חסור
 מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל¹. ללמדך שאין לך רשות או להוסיף או לגרוע
 ככל הנזכר בכתובים האלה על הדבר אשר הורו חכמינו ז"ל. ואתה מוצא החקירה על
 הקץ אינה נוהגת המנהג הזה אבל הכתוב הרשה לכל אדם הן שיפיש הן חכם לדבר
 בו² ולחקור עליו. ככתוב ישושמו רבים ותרבה הדעת³. ולשון רבים אינו נוהג
 חכמים לבדם אבל שאינם חכמים עודפים⁴. עליהם כי הם הרבים. ותמצא הכתוב משבח
 את מעשיהם וקורא⁵ אותה דעת שנאמר ותרבה הדעה. וכן כתוב יחברו ויתלבנו
 ויצרפו רבים⁶. התיר לרבים להתכרר ולהתלבן ולהצטרף ולדבר בענין הזה על כל
 דרך. ואפילו אל הרשעים אשר הם מעיינים בדבר הזה לא נתן פנים אלא שאינם
 זוכים להבין. ככתוב ולא יבינו כל רשעים. ואמר והמשכילים יבינו. ולא אמר והצדיקים
 יבינו אשר הם תמורת הרשעים הנזכרים לפניהם ללמדך שכל הנותן את לבו לחקור
 ולתור אפילו אינו⁷ לא חכם ולא צדיק אבל טאמין בדבר יכול הוא להבין ולהשכיל.
 ככתוב ומצדיקי הרבים כככים לעולם ועד⁸. אף הרבים המצדיקים בסתום הזה
 והטאמינים בו⁹ יהיו כככים. וכשראיתי הכתוב התיר לרבים לשוטט בדבר הזה אמרתי
 16 בלבי אם בער אנכי מאיש ולא בנת אדם לי¹⁰ ואם ריקם מחכמה וטמורה ועידום
 טמעשים טובים ומיראה יכול אני על כל זאת להטנות עם הרבים ואהיה משימש עמהם
 וחקר כהם¹¹ על הסתום הזה. ואם אני רואים נכורים בחכמה ובעלי הוראה טאנשי
 הדור¹² ומגדולים אשר לפנינו הקרו על הענין הזה וחשבו השכונות ומנו
 מנינים וכלם בעונותיו חלפו ועברו אל יעכבנו¹³ זה ואל ימנע אותנו מלחקור אחריהם
 20 ולעשות כמעשיהם כי אין אני אומרים שכל החוקר עליו והדורש אותו הוא מוצא
 בלי שום ספיקא אבל אני אומרים שהחוקר עליו משובח כמעשיו ויכול יהיה יב
 מכוון את הדרך ועומד¹⁴ על עיקר הסוד אם יסייעוהו מן השמים. ככתוב ישושמו
 רבים ותרבה הדעת. שהקץ וסוף הגלות הזה יהיה ידוע וגלוי וכל שכן בקירוב העת.
 ככתוב כי סתומים ותחומים הדברים עד עת קץ¹⁵. להודיעך כי בקירוב העת לא יהיו
 הדברים סתומים אבל יתבררו ויתלבנו ויהיו ברורים וגלויים לעינים כדבר המלובן והמחווה.
 25 וכל הראשונים היו מתעסקים יד בענין הזה לחזק את אמונתם ולשמור להם שבר פעולתם
 כאשר אתה מוצא בדברי רז"ל במקטות רבים שהם מדברים על הקץ ונותנים בו
 רמז וכאשר עשה רבנו סעדיה גאון ז"ל בפירוש ספר דניאל וברוב החבורים אשר
 חיבר בנין ספר האמונות¹⁶ והחבור הנקרא ספר הגלוי¹⁷ וכן רבים לפני ולאחריו דברו
 על הקץ כל אחד מהם כפי בינתו והנראה לו בסכתו¹⁸ וראויים לנו ללכת על דרכם
 ולהתלמד מהם ואל שדי יחננו ויעזרנו.

(א) לדבר בו ככתוב. (ב) מ: אינו חכמה לבדם. א: אינו נוחן הכמה לבדם.
 (ג) טורפים עליהם. (ד) וקורא אותם דעת. (ה) מ: אינו חכם. (ו) ה: והטאמינים יבינו.
 (ז) מ: אנכי ולא. (ח) מ: מתוקר בהם. (ט) מ: מאנשי הדת ומגדולים אשר לפנינו הקרו
 מן הענין הזה. (י) א: וחשבו ומנו. (יא) מ: אל יעכבנו ואל ימנע אותנו. (יב) מ: ויכול מכוון.
 (יג) מ: את הדרך מעומד. (יד) מ: היו מתחוקים לחזק את אמונתם. (טו) מ: ונותנים רמז.
 (1) דברים י"ז ח'—ו"א. (2) דניאל י"ב ד'. (3) שם שם י'. (4) שם שם ג'.
 (5) משלי ל' ב'. (6) דניאל י"ב מ'. (7) מאמר השמיני. (8) עיין ספר זכרון לראשונים
 להחכם ר' אברהם הרכבי חלק ח' עמוד קל"ג וקמ"ג ומאמר אחי הרב שמואל אברהם על פירושו
 ר' סעדיה גאון לדניאל בהגן חלק ב'. (9) עיין אבן עזרא בסוף פירושו לדניאל.

ואנו^א מצאים דעית בני אדם מתחלקים בדבר הקץ והישועה על שלישה חלקים והכתוב נתן רמז לכלם שני חלקים מהם רשעים וחמאים והחלק השלישי צדיקים וחכמים. החלק האחד הוא המוסף ברשע והם האומרים אין ישועה ואין קץ ועליהם אמר הכתוב והרשעו רשעים¹. ואלו אין לנו^ב לדבר עמם כי הם יוצאים מן הכלל ובוטלים בעיקר ואין המנילה הזאת מקום התשובה עליהם וכבר פירשה הקדמונים בספרי⁵ התשובה על האסיקורוסים ועל עוברי עבודה זרה. והחלק השני דומה לו ברשעו והם האומרים שהמשיח כבר בא והקץ כבר עבר והישועה כבר היתה והם מלכות אדום הרשעה^ה וכל סיעתה יסחו מספר החיים ועליהם אמר הכתוב ולא יבינו כל רשעים. ודברי אלו יהיו נשכרים אם אנו מראים מן התורה וכתבי הקדש כי הקץ לא עבר וכי סימני הישועה לא נראו עד עתה. והחלק השלישי הם המאמינים בישועה¹⁰ וממתינים¹ אותה והם כל נליות ישראל הקדושים ועליהם אמר הכתוב והמשכילים יבינו. ועל דעתם אנו באים^ה לחקור על ענין הקץ ולדרוש את זמן הגאולה והישועה בעזרת האל.

ונאמר לפי שהיה קבלה בידנו מרבתינו ז"ל שכל העולם לא נברא אלא בשביל ישראל ובשביל התורה ואילו לא היו ישראל מקבלים את התורה סיד היה העולם¹⁵ חוזר לתוהו ובוהו² היה לנו רשות לדרוש את הקץ ולחקור עליו מטעשה בראשית ונראה לנו מדרך יצירות הכריות בשישה ימי בראשית שהעולם כלו לא נברא אלא בשביל ישראל ובשביל התורה ונתברר לנו משם מנין ימי המלכות וימי הגלות ונראה לנו כי הגלות הקשה הזה שאנו עומדים בו היום נזרת המלך היתה מששת ימי בראשית וראוי היה להגיע אלינו ואם לא היו עיניתנו ועונת אבותינו גורמים אותו²⁰ וכל שכן שנרמזהו. וכשהשלטנו החקירה על הקץ מטעשה בראשית שינוי לחקר עליו עוד מן התורה מן פסוקים³ אשר מצאנו בהם רמז על הישועה ועל הקץ. ולסוף שלשנו בדבר וחקרנו מספר דניאל ומן שאר כתבי הקדש ויצאה החקירה כלה אל מספר אחד או קרוב טאהר⁴. ואחר שהחזק בידנו חזקה שלמה מנין הקץ מכל החקירות הנכונות האלה פחדתי שמא יעלה בלב אדם שחכמי הגוים יהיו חולקים עלינו²⁵ בהשיבנם מדרך מהלכות הנכונים ומפני⁵ זה באתי לחקור יב עליו מן הדרך הזה ולאחז בנפשי החקירה מכל צד ופינה ומפני זה היתה המנילה הזאת נחלקת לחמישה חלקים. ואני מבקש מרבתי המעינים בדברי אלה שידינו אותי לכף זכות ואם יראה להם שום שגגה או טעות שיהיו מתקנים אותו בהסרם למען⁶ טובותם וחסידותם והאלהים יכפיל שכרם. יהי רצון מלפני השם שוכן מרומים להדריננו בדרך הישרה ולקרב את עת⁸⁰

(א) מ: ואם מצאים דעת בני אדם. (ב) מ: המוסף ברשעיהם האומרים. (ג) מ: ואלו חן אין לנו. (ד) מ: דומה לו ברשעים האומרים המשיח כבר בא והישועה כבר היתה. (ה) מ: מלכות אדום וכל סיעתה ועליהם אמר הכתוב. (ו) מ: אנו כבואין מן התורה. (ז) מ: ובאמתים אותה. (ח) מ: באים אנו לחקור על הקץ. (ט) מ: ומן פסוקיה. (י) מ: מפסוקיה אשר מצאנו. (יא) מ: בקרוב אחד. (יב) מ: הסר מן ומפני עד ומפני. (יג) מ: הייתי חוקר עליו מן הדרך הזה מלאחזו. (יד) מ: אל מי לאחזו. (טו) מ: חסר: למען טובותם וחסידותם.

(1) דניאל י"ב י'. (2) שבת דף ס"ח ע"א. ועיין עוד בראשית רבא פירשה א' סימן ד'.

פדונו ולהחיש את גאולתנו כאשר הבטיחנו ואמר אני יימי בעתה אחישנו¹. והו סדר חמשת השערים אשר נתלקת אליהם המגילה הזאת.

שער ראשון סדרנו בו טעמים מהחכמה החיצונה בפירוש ענין הזמן וגדרו וכי ימות העולם יש להם סוף ותכלה כאשר היה להם התחלה.

שער שני בפירוש ימי העולם מידתן ומנין הקץ מן התורה.

5

שער שלישי בראיות ומברות על חזית המתים משקול הדעת ומדברי החכמה החיצונה וחיוק הראיות האלה באותות ישרות מן התורה ומכתבי הקדש שהן מעידות על חזית המתים ופירוש עת התחיה מן התורה.

שער רביעי בפירוש מנין הקץ ועת חזית המתים מספר דינאל ומשאר

10 כתבי הקדש.

שער חמישי בפירוש מנין הקץ ורוב הענינים אשר יעברו בשערים הראשונים

מדברי החזים בככבים.

ואני אתחיל לפרש הראשון בעזרת האל ישחבה שמו.

¹ ישעיה ס' כ"ב.

הישעיה הראשון.

כל חכמי האומות הדעתנים עם חכמי ישראל הקדושים והנאמנים הסכימו על דעת אחת שכל הנבראים וכל יצירי העולם הזה היו מקודם אפס וכלימה ושבעת כריאתם נתן להם קונם תבנית ותמונה. וחכמי המחקר הדורשים על ראשית היצירה ותחלתה אמרו שכל היוצאים לידי מעשה הם נחלקים בעמידתם נכח לשלשה ראשים 5 והם חימר וצורה ואפס וכשעלה בטחשבה המהורה להוציא למעשה העלה את האפס מהם והרביק את הצורה בחומר ונמצא נוף העולם. ומן דרך הזה תמצא כל החלופים העוברים על גופי היצירות נחלקים לשלשה חלקים. יש מהם ענינים שיש להם חשישא וצורה בנמצאות. ויש מהם ענינים שהם אכידת המקרה ואסיפת הצורה ואין להם צורה ולא הששא. ויש מהם דבר שאין לו צורה ואין בו אסיפת צורה אבל תלוי 10 הוא בנמצאות ובמקריהן והוא נמשך אליהן ונמצא בדעת וכלב על נרא עמהם ואין אחד מחוששי הגוף מניע אליו ולא שולט עליו. והענינים אשר יש להם צורה וחשישא הם כל דבר שחוששי הגוף שולטים בו כגון החיים והאור והחכמה והשלים וכיוצא בהם העישר והלבוש והדומה לזה ורוב הענינים האלה משיבים לעולם ומהנים לבני אדם ואתה יכול למצוא אותם ולהביט אליהם ולתת עליהם אות ואם חוששי הגוף 15 שולטים עליהם הם שולטים בהם לכתחלה לא על ידי דבר אחר. והענינים אשר אין להם צורה ולא קיימא ואין היצורים נהנים בהם הם תמורי הענינים אשר עברו כגון המות והחשך והסכלות והרע וכיוצא בהם הרש והעירוס כי אין המות דבר שיש לו צורה אבל הוא אסיפת החיים ואכידתם ואינו קנין דבר כי אין הגוף קינה דבר אחר שהוא מאכד את החיים אשר היו מהנים לו ולא מחליף ענין מעניני 20 הגוף. ואין זה דומה למי שהוא מחליף דבר בדבר כגון תמורי האכיות כמי שהיה אדם וחזר שחזר או טר וחזר מתוק והמיר דבר שיש לו צורה וחשישא והעין או החיך שולטת בו בדבר אחר כמוהו אשר לו צורה וחשישא והעין או החיך שולטת בו והמות אינה כך אלא המת איבד את החיים ולא קנה דבר אחר. וכן החשך הוא אסיפת האור והליכתו ואינו קנין דבר אחר ואין העין שולטת בחשך ולא רואה 25 אותו לכתחלה אבל הלב מבין את החשך מפני שאין העין רואה כלום בחשך. וכדומה לזה השתיקה אין האוזן שומעת אותה אין דבור ולא קול נשמע אבל מפני שאין האוזן שומעת קול יהיה הלב מבין את השתיקה וכן יהיה מבין את החשך מפני שאין העין רואה כלום ואין כח העין שולטת על החשך ותמצא החשך אינו נראה לכתחלה ובדיוק הענין תאמר על החשך אינו נראה כלל אבל הוא גודע כאשר השתיקה גודעת 30 ואינה נשמעת. וכן האולת היא אכידת החכמה והמדע ואפסתן או שכיחתן ואינו קנין דבר אחר כי האויל אינו קונה דבר אבל קנין החכמה לא זכה אליו וכן השוכח

את הכמתו אינו קונה דבר אבל הוא מאבד ואינו קונה. וכן הרש הוא אבידת העושר ואינו קנין דבר והעירום איבד הלבוש ולא קנה דבר אחר וכן כל הדומה לזה. וזה פירוש הצורה ואסיסתה. והדבר החלוי בנמצאית ואין לו צורה ואינו אבידת צורה ולא אסיסתה אבל הוא נמשך לכל היצורים וענינו עומד בלב ונראה בדעת הוא הזמן המנוי כימים וכחדשים וכשנים אשר אין אתה יכול לומר * שיש לו צורה או תמונה מפני שאינו דבר נראה ולא שולט עליו אחד מחושי הגוף ואין אתה יכול לומר שהוא אסיסת צורה ואבידתה כי אין לך צורה שהיא חלה על הזמן ואם אינה חלה עליו איך תהיה אובדת ממנו והמצא שאין הזמן דומה לאחד משני הענינים אשר עברו אבל הוא ענין אחר ודרך ידיעתו דרך אחרת. ואל יעלה בלבך שהאור הנמצא ביום 10 והחשך הנמצא כלילה הוא הזמן כי זה הרהור נערות הוא ואינו הרהור חכמה אבל הוי יודע כי האור והאסילה נמצאים בזמן ואינם זמן והיום והלילה הם שמות לאור ולחשך הנמצאים בזמן או לכדת עמידת האור והחשך וכן יצורי העולם הם בזמן נמצאים וכו' עומדים והזמן אין לו עמידה ולא קיימא כאשר אין להקפת הגלגל עמידה. אבל העובר מן הזמן והוא הנקדם כמו אטש אחמול שלשום וכל אשר לפניו כבר חלף ועבר והוא אין ואסם ואשר הוא עתיד לבא מן הזמן כגון מחרת וסחר ולהיום 15 ולהבא וכל אשר אחריהם הם בכח להיות ולא יצאו לידי מעשה עוד ואשר הוא ממנו בעת הזאת אינו עומד אבל הוא ניגר ומתגולל והולך כמים המוגרים בטורד ואין אחד מחושי הגוף יכולים לשלוט עליו כי אם אשר חלף ועבר ואשר הוא עתיד לחלוף ולעבור בידוע שאין אחד מחושי הגוף יכולים לשלוט עליו ואשר יעלה בלבך ממנו שהוא נמצא אין לו עמידה אפילו כהרף עין ואין לו צורה ולא דמית ואיך תוכל העין או אחד מאברי הגוף החושיים לשלוט על דבר שאין לו צורה ולא עמידה. ומכאן אמרו על הזמן שהוא תלוי בנמצאות ונמשך אליהן וכל היצורים נמצאים בו והוא אינו נמצא אלא בתוך הדעת ונראה בעין הלב. והדבר הנמצא בזמן אל תבין ממנו דבר שהוא עומד בתוך דבר אבל הוי מכין ממנו דבר שהוא נמשך בדבר ונתלה 25 בו והלך אחריו.

והוי יודע כי אות הבי"ת נוספת על השמות ועל המלות על ענינים רבים והענינים ההם נחלקים לשני כללים גדולים. ראחד מהם להדביק בו דבר בדבר ולהלוותו אליו. והשני להכניס דבר בדבר כדי להשלימו ולקיימו או להקיסו מכל צדדיו. וכל אחד משני הכללים האלה נחלק לענינים רבים ככל לשון ולישון ויש לשונות שיש לכל אחד ואחד מהן חובה בפני עצמה בנין לישון ישמעאליים ואתה מוצא שני הכללים 80 בלשון הקדש מתחברים בב"ית. ועניני הכלל הראשון אין אנו צריכים אליהם ככאן והמתחברים המדברים על הלשון פירשו רובם כחבוריהם. והכלל השני היא הצריך אל המגילה הזאת והמתחברים הנזכרים לא פירשו אותו כענין הצריך לנו ככאן מפני שלא נתכונו לזה או מפני שיש מהם ענינים שלא מצאו להם דמיון בלשון הקדש ומפני 85 זה ראינו לפרש ענין הכלל השני על דעת חכמי המחקר. ואומר כי הכלל הזה נחלק לתשעה חלקים גדולים הראשון סרם שאחה אוטר דאבר בנף והאצבע ביד והחוחם באצבע ועל העיקר הפרט בכלליו והמעט כרב. והשני הכלל כפרטיו כי אין הכלל

(א) : חסר מן אתה יכול לומר עד אתה יכול לומר. (ב) מ : לשני חלקים כללים גדולים.

מחטלא אלא כפרטיו הנכללים בו. והשלישי שאחה אומר חרנגול כעופות וסוס כבהמות
 והמחוקת כטעם ועל עיקר הדבר המין הקטן כמין הגדול הכולל לו. והרביעי המין
 הגדול כמין הקטן כגון בעלי חיים באדם מפני שגדר בעלי חיים אשר הוא חי וסופו
 למיתה נכלל בגדר האדם אשר הוא חי מדבר וסופו למות ונמצא גדר האדם כולל
 את גדר בעלי חיים אשר הוא מיני הגדול מפני שכל האוחז בגדר בעלי חיים נאחו 5
 בגדר האדם ומוסיף עליו הדבור הנמצא באדם לבדו. ויש הפרש בין הכולל הנוכח בשני
 החלקים הראשונים ובין המין הנוכח בשינוי^א שפירטי הכלל משליטין אותו ואם יחסר
 אחד מהם יקרא הכלל חסר כי האדם אינו אחד מאבריו אין צורתו שלמה והמין
 אינו כן אכל אם אבדו רוב פרטיו ולא ישאר מהם כי אם אחד או שנים המין אינו
 חסר אבל הוא נקרא מין שלם כמו שהיה בימי המכול. והחמישי מחלקי הכלל השני 10
 הצודה בחומר הסובל לה או בדבר אימר נצטיירת בו כגון נשמת חיים באדם ונפש החיה
 כבהמות וכן צורת השלחן או הספינה כעצים הנעשות מהם וצורת המאכלת והחרב ככרזל.
 ומעניי החלק הזה אמר הכתוב כלב נכון תנוה חכמה^א. בשפתי נכון תמצא חכמה^ב. וכללו של
 דבר הישני בראשון מפני שכשני נתקיים הראשון. והשישי המקרה בטף והסגס כנפגס^ב
 כשאתה אומר החיטה באף והאור בעינים. ומדמיון החלק הזה אמר הכתוב דאנה כלב 15
 איש ישחנה^ג. וכתוב ובי יהיה בו טים^ד. וכתוב ירקק או אדמס בכנר^ה. וכתוב והנה
 הוא מצורע בטצחו^ו. וכיוצא בו המקרה במקרה דבר שאין לו קיימא אלא שהוא אחד
 עוזר את השני ואף על פי שהוא מקרה כמוהו. כגון בתחבולות העשה לך מלחמה
 ותשועה ברוב יועץ^ז. וכללו של דבר הישני בראשון מפני שבראשון נתקיים השני.
 ומעניי החלק הזה אמרו הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים^ח. שכל הנבראים הם 20
 הכל וריק לפני כבודו אשר הכל בידו. ואמרו חוץ מיראת שמים ותהיה יראת שמים
 בידי אדם נאמרת מדרך החלק החמישי כי יראת שמים מקיימת נשמת האדם ובזכותה
 הוא קונה העולם הבא אשר הוא עולם החיים. והחלק השביעי זה בזה מפני שזה
 המקום לזה. כגון והמלך יושב על כסא מלכותי בבית המלכות^ט. בבית אחד יאכל^י.
 והישטיני זה בזה מפני שזה כלול בזה. כגון ותנו בהן אש^{יא}. מים קדושים בכלי חרש^{יב}. 25
 והתפרש בין המקום ובין הכלי שהכלי מתלגלג בדבר המושם בתוכו והיושב במקום
 הוא נסרד ממנו ואין המקום זו ולא מתלגלג. והחשיעי נותן טעם עת וזמן. ככתוב
 ביום ההוא כרת יי את אברם ברית לאמור^{יג}. ויהי כהיות יהושע בירוחו^{יד}. והחלק
 החשיעי הזה אינו דומה לאחד משננה חלקים שעברו מפני שהוא נאמר על כלם
 וכולל אותם כי כל דבר בנבראים הוא נמצא בזמן אין לך דבר הן מקרה הן נוף שאין 30
 לו זמן ואין שאר הכללים כך אבל בעלי חיים יש להם מקום שעומדים בו ואין להם
 כלי ישיהו ננויים בתוכו והקרידות והחמימות נמצאות בנוסף והחכמה והבינה כלב ואין
 הנוף ולא הלב כלי ולא מקום אלא על דוגמא וכן כל ענין וענין מהם אם הוא נמצא
 בדבר אחר אתה מוצא דברים רבים שלא נמצא בהם ולא אמור עליהם והזמן לכרואים

(א) על האחרונים. (ב) פ' כז' הנפגס כנפגס. א' חסר: והפגס כנפגס.

(1) משלי י"ד ל"ג. (2) שם שם י"ג. (3) שם י"ב כ"ה. (4) דברים ט"ו כ"א.
 (5) ויקרא י"ג מ"ט. (6) דברי הימים ב' כ"ז כ"ג. (7) משלי כ"ד ו'. (8) ברכות דף ל"ג ע"ב.
 (9) אסתר ה' א'. (10) שמות י"ב ס"ג. (11) במדבר ט"ז ז'. (12) שם ה' י"ג. (13) בראשית
 ט"ז י"ח. (14) יהושע ה' י"ג.

יצורי העולם כלם אינם יכולים להפריד ממנו הן נופי היצורים אשר יש להם קיימא ועמידה הן קורות הגוף ומאורעיו אשר הן עוברין וחולפין עליו כלם הם באים בזמן והזמן נמשך עמהם ואינו נפרד מהם והוא מקיף עליהם ועורף להם מטוני צדיהם לסנים ולאחור. ואם יאמר אדם שהפרט והכלל נאמר על כל הנמצאות כאשר הזמן אטור עליהן מפני שכל דבר בעולם הוא נכנס בכללו מין שהוא כולל אותו אתה אטור לו כי הזמן הוא כולל את כל הנמצאות בצאתן לידי מעשה ואין לך דבר נמצא שלא בזמן. ככתוב לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים^א. והפירט או הדבר המיוחד אין צריך בצאתו לידי מעשה אל מינו ולא אל כללו ואין המין כולל את האחדים מדרך צאתם לידי מעשה ולא הם יוצאים לידי מעשה מדרך שהמין כולל אותם אבל הבינה והמדע מקיים את צורת המין ומלקט את סימני האחדים ועניניהם הנדמים זה לזה וכולל אותם בלב ומקיים את המין בדעת ואין האחדים צריכים אל המין בקיומם^ב וכיצאתם בעולם אבל המין צריך אל האחדים להקיטורב בלב שהרי אתה כוצא אחדים שהם מין אחד בפני עצמם ואינו נכלל מרובי אחדים כגון השמש והירח אשר כל אחד מהם מין בפני עצמו ואינו צריך להיותו מין לרובי אחדים אבל סימני נופי מקיימין את מינו וכל אחד מהם מצטרף אל הזמן ולא תתכן לו קיימא ויציאא למשה כי אם בזמן ומפני זה היה כח הזמן גובר על כל הנמצאות בעולם הזה ופושט על כל דבר וענין. והוי מכין מזה שכל אחד משני החלקים אשר נחלקו אליהם חלופי הנמצאות שהם הצורה ואפיסתה שניהם תלויים בתלק השלישי והוא הזמן ואין נפרדים ממנו. ואנו אומרים כי המכין את ענין הזמן והעומד על סדרו מיד יהיה מכין את מדת העולם ואת מין ימיו ומפני שתאותנו לעמיד על מספר ימות העולם כדי שיהיה לנו יסוד ומפתח לפירוש הענין אשר אנו דורשים אותו אנו באים לחקור על הזמן מדרך אחרת.

ואומר שכל הנכראים בעולם היו מקדם עומדים בכח ואחר כן יצאו למעשה ולא יתכן שיהיה דבר יוצא למעשה אם לא היה עומד בכח לצאת. ואתה רואה בני אדם בעסקיהם ומעשיהם משערים את העסק ואת המעשה כלכם תחלה ואחר כן מתחילים לעשותו ולעצוק בו ועיד יש מעלה לפני זאת כי האדם מתרהר בלבו לעשות ואחר כך הוא טאמר את המעשה ומשער אורו זה כמעשה בני אדם על אחת כמה וכמה כמעשה הנכרא. ומכאן אנו אומרים שכל הנוצרים בעולם הן נוסות שיש להן קיימא הן מקרה שהוא חולף ועובר היו עומדים בכח לפני צאתן למעשה והיו עולים במחשבה בלבד לפני הקמתן בכח. ואם אנו אומרים שיהיו גלויים וידועים לחכמה המופלאה לפני עלותן במחשבה להכראות אלא שמלת לפני אינה ניתנת במקום הזה קדימת זמן ואשילו עמידת היצורים בכח לפני ששת ימי בראשית תהיה שם אין אומרים לה קדימת זמן כי אין הזמן אלא מנין נלגול החלוף על הנמצאות בנקדם ובמאוחר ולפני ששת ימי בראשית לא היה שם חלוף ואם אין שם חלוף 85 שיהיה מתלגלל אין שם זמן ומכאן אנו אומרים לפני ששת ימי בראשית יש שם

(א) א : בקיימותן. (ב) פ : לחקמתו בלב. (ג) פ : ואם אנו אומרים שהיו גלויים. (ד) פ : ואפילו בעמידת היצורים בכח. (ה) מ : חסר מן לפני ששת ימי בראשית עד לפני ששת ימי בראשית.

קדימה ואין שם זמן. ולכבר הענין הזה אנו אומרים שהקדימה נאמרת על חמישה צדדים. הראשון שבכלם והוא הגלוי לכל אדם שאנו אומרים זה לפני זה מפני שהוא גדול ממנו בימים וזו היא הקדימה בזמן. והשני שאנו אומרים זה לפני זה מפני שהמוקדם יש לו עמידה וקיימא שלא במאוחר והמאוחר אין לו עמידה אלא במוקדם ואם המאוחר נמצא חייב^א מציאות המוקדם ומציאות המוקדם לא חייב מציאות המאוחר אבל יכול להיות נמצא או לא כגון האחד והשנים אם השנים נמצאים בידוע שיש שם אחד ואם האחד נמצא אין אתה גוזר שיש שם שנים אבל יכול יהיו ויכול לא יהיו ומפני זה אמרו האחד קודם לשנים. וכן החי והאדם אם האדם נמצא בידוע שהחי נמצא ואם החי נמצא אין אתה גוזר שהאדם נמצא אבל יכול שלא נמצא מפני שיש שם חי שאינו אדם וכדומה לו כל בעלי חיים הנכראים ביום החמישי ובתחלת היום השישי לפני בריאת האדם ומשם אמרו החי לפני האדם או קודם לאדם וזו היא קדימה בעצם הדבר וקורין לה קדימת הטבע. והשלישי שאנו אומרים זה לפני זה מפני שהוא מסודר לפניו יכול יהיה במקום כגון שאנו אומרים מקום ראובן לפני מקום שמעון בבית המדרש או בכית המלך ויכול יהיה בדבור או בכתב כגון שאנו אומרים אלפא ביהא קודמת לשמית ולפעלים וכן שנאמר ספר ויקרא לפני ספר וידבר ואף על פי שאין מוקדם ומאוחר בתורה^ב ויכול יהיה בנף כגון שנאמר הראש לפני הציאר וכן בישאר עניני העולם וזו היא קדימת הסדר. והרביעי שאנו אומרים זה לפני זה מפני שהוא גדול ממנו בחכמה או בעושר או בטעשים או במשפחה או בדבר אחר וזו היא קדימת המעלה. והחמישי הקדימה האמורה על אחד משני דברים שהם נמצאים בבת אחת והאחד מהם גורם את השני^ג כגון זריחת היצמש והזירות האור בעולם אשר הם נמצאים בבת אחת אלא זריחת החמה גורמת לארץ שיהיה מזהיר בעולם ואין האור גורם לחמה שתזרח ומפני זה אנו אומרים זריחת החמה קודמת לזריחת האור וזו היא קדימת עלילה או קדימת הגרמא. על חמישה צדדים אלו יהיו דבר לפני דבר או קודם לו. ואנו מוצאים בעולם דבר אחד קודם דבר אחר מצד אחד מחמשת צדדים אלו כאדם אחד שיהיה גדול מחברו בימים ויהיה קודם לו בימן ושזה לו בישאר עניניו. ויש דבר שיהיה קודם לדבר אחר משני צדדים כגון אדם שהוא גדול מחברו בשנים ובחכמה והוא קודם לו בזמן ובמעלה. ויש דבר שהוא קודם לדבר שני מצד אחד והשני קודם לו מצד אחר ויהיה כל אחד מהם קודם מצד ומתאחר מצד כאדם שהוא גדול מחברו בשנים וחברו גדול ממנו בחכמה ויהיה זה קודם בזמן וזה קודם במעלה. ואתה מוצא עמידת הנכראים בכתב בששת ימי בראשית היתה לפני צאתן למעשה בקדימת הטבע בלבד או בקדימת הסדר ואחר ששת ימי בראשית הם עומדים בכתב לפני צאתם למעשה משני צדדים מצד קדימת הטבע ומצד קדימת הזמן והוצא לידי מעשה קודם לעומד בכתב בקדימת המעלה מפני שהמעשה הוא מראה את אשר בכתב ומעמדו ולולי המעשה לא היה איש בכתב נודע וכל שכן שיהיה נמצא וככאן אמרו המעשה הוא לפני הכתב במעלה ויהיה המעשה והכתב כל אחד

(א) חסר מן חייב עד חייב. (ב) חסר : ומסודרת לי. (ג) חסר : והאחר בתם גורם את השני.

(ד) שיר השירים רבא פרשת א' כו.

מהם קודם לחברו מצד אחד המעשה קודם לכח קדימת המעלה והכח קודם למעשה
 קדימת הטבע. ואף^א בקדימת הזמן אחר ששת ימי בראשית ומששת ימי בראשית
 ולהלן אתה אומר על הנבראים העומדים בכח כשהם יוצאים למעשה הם זה לפני זה
 בקדימת הזמן. וכן כל הנבראים היו עולים במחשבה לפני עמידתם בכח והיו גלויים
 5 להכמה הטהורה לפני עלותם במחשבה בקדימת הטבע בלבד. ואתה סברר טכאן
 שהזמן יש לו ראש ותחלה ולפני ששת ימי בראשית היה בכח כשאר כל
 הנבראים ובמאמר הראשון יצא לידי מעשה ומכאן ואילך היה מתגלגל והולך.
 וכשידענו שהזמן יש לו תחלה אנו רואים עתה לבקר ולחקור היש לו תכלה כי
 כאשר יש באומות העולם מי שניסר בעיקר ואומר אין לעולם התחלה אבל הזמן
 10 קדמון ואין לו ראש ואין צריך לומר שאין לו סוף כך יש באומות העולם מי שמודה
 שהזמן יש לו תחלה וראש ואינו מודה שיהיה לו סוף אבל הוא לדעתו מתגלגל
 והולך עד אין חקר. והחוקרים על אלו הדברים אמרו כל דבר שאין לו סוף יוצא הוא
 מענין החכמה ואין המדע והבינה יכולין לעמוד עליו. וכל אנשי מדע מבינים שכל
 הנבראים העומדים בכח ומוזמנים לצאת לידי מעשה היו גלויים לפני המקום ויתברר
 15 לנו מזה שיש להם סוף ואם יש להם סוף ותכלה יהיה כמו כן לזמן לצאת מהכח
 למעשה סוף ותכלה ואם נאמר שאין לזמן תכלה נהיה אומרים שהנבראים אשר
 בכח לצאת למעשה אין להם סוף ואם אין להם סוף ותכלה אין החכמה הטהורה
 שולטת עליהם ונמצא אומרים שחכמת הקדוש ברוך הוא קצרה היא ואינה מנעת
 לסוף כל דבר וזה כפרנות גדול בכבודו יתעלה שמו. וטפני זה אנו באים בעל כרחנו
 20 להודות שכל הנבראים אשר בהם לצאת למעשה גלויים הם וידועים לפני המקום
 ויתברר לנו מההודאה הזאת ברור יפה שהזמן יש לו תכלה וסוף מפני שכל היוצאים
 למעשה הם יוצאים בזמן ואין הזמן נפרד מהם וכאשר יש ליוצאים למעשה סוף כן
 יהיה לזמנם סוף וככלות צאתם למעשה יכלה הזמן כי אין הזמן אלא מנין החלוקה
 בנקדם ומאוחר כאשר זכרנו למעלה. והענין הזה הוא מתחזק ומתאמץ מן התורה
 25 וכל חכמי הסילוסופים האלהיים מודים לו ומאמינים בו. והם נחלקים לשני דעות.
 יש מהם מי שסמך לקץ הזמן וימות העולם זמן קצוב וידוע. ויש מהם מי שהיה
 מודה שהזמן יש לו סוף ותכלה אבל לא מסר למדתו מנין קצוב. ואלו נחלקו לשני
 חלקים. יש מהם אומרים שהזמן יש לו סוף ותכלה ואינו חוזר להתחדש כבתהלה
 והיו לדבריהם כל יצורי העולם עומדים בכח והקב"ה מוציאם למעשה עד שיכלה כל
 30 מה שהיה בכח ואינו חוזר לצאת פעם שנית. ויש מהם אומרים אחר שהנבראים
 העומדים בכח יוצאים כלם לידי מעשה הקב"ה חוזר ומעמידם בכח כבראשונה
 ומוציאם לידי מעשה פעם שנית ושלישית ורביעית וכן עד אין חקר ואלו לא מסרו
 לזמן המעשה מספר ידוע ולא נתנו לכח לחקור עליו. ורוב החוקרים על מהלכי
 הככבים מודים כמו כן על הזמן שיש לו סוף ותכלה אלא שיש להם כמדת ימות
 85 העולם נזמות גדולות. הראשונה והנבונה בהם היא דברי חכמי הודו האומרים שהקב"ה
 כשברא את עולמו בתחלה נתן הככבים עם נקודות רומי רומן ועם נקודות ראשי
 תניניהם תלויות ודנקות בראש מזל טלה ומהיום ההוא והלאה הם מתגלגלים וחוזרים

(א) ד מ: ויש אומרים אף בקדימת הזמן ומששת ימי בראשית ולהלן. (ב) ד: יש

מהם מסר. כ: יש מהם נתן.

ואין מתחברים יחד בנקודה אחת כאשר היו בתחלה עד ארבעת אלפי אלפים ושלש מאות אלפי אלפים ועשרים אלף אלפי שנה וככלות השנים האלה יהיו כלם חוזרים אל הנקודה ההיא אשר נבראו בה והקב"ה עושה מהם בעת ההיא כטוב בעיניו ואלו הקשו לשאול והעמיקו והרחיקו והחזיקו. ויש מהם מי שאימרים ימות העולם הם חלק אחד מאלו החלקים מימי חכמי הורו והם ארבעת אלפי אלפים ושלש מאות ועשרים 5 אלף והם כמנין חלקי הרקיע י"ב אלף פעם ואמרו שבתחלת הזמן אם יהיו הככבים נדבקים בחלק אחד עם נקודות רומי רומן וראשי תניניהם יהיו בסוף הזמן הזה כלם נדבקים כמו כן יחד חוץ מן הלכנה וראש"ה התלי שאינה נדבקת עמהם ואינם חוששים לככב אחד. ויש מהם אומרים ימות העולם הם ששה ושלשים אלף שנה אשר בהם הככבים המיושבים מקיפים את כל הרקיע וחוזרים לחלק אשר התחילו ממנו לסבוב 10 וככלות הזמן הזה אמרו יהיו יצורי העולם שבים ומתחדשים במאמר הקב"ה ככראשונה. וכל אלה הוציאו נזומותם מדרך מהלכות הככבים. ויש מהם אומרים ימות העולם הם שלש מאות אלף וששים אלף שנה כמנין חלקי הרקיע ואמרו שכל חלק מהחלקי הרקיע הוא משמש בעולם אלף שנה וכשישלימו כל חלקי הרקיע לשמש אם הקב"ה רצה לחדש את עולמו כבתחלה מחדשהו ואם לאו הוא מחזירהו לתוהו ובוהו אם 15 י"ש בעיניו. ויש מהם אומרים ימות העולם הם שנים עשר אלף שנה כמנין מזלות הרקיע וכל טול ומזל משמש בעולם אלף שנה. ואלה סמנו בנזומותי על חלקי הרקיע ומזלותיו. ויש מהם אומרים ימות העולם הם תשעה וארבעים אלף שנה וכל אחד משבעה שמי הרקיע מושל בעולם שבעת אלפי שנה וכשמשלימים ממשלתם בסוף מ"ט אלף שנה הקב"ה מחריב את עולמו ומעמידו תוהו ואלף שנה ובסוף חמשים 20 אלף שנה הוא מחדשהו ככראשונה. ויש מהם אומרים ימות העולם הם שבעת אלפי שנה כמנין שמי הרקיע וכל אחד משבעה שמי הרקיע מושל בעולם אלף שנה וכל ששת אלפי שנה שיהיו מושלים בעולם ששה ככבים שהם צדק ומאדים וחמה ונוגה וככב ולבנה יצורי העולם יהיו עומדים ובעלי החיים מהם קיימים וכשיבא האלף השביעי אשר בממשלת שבתאי יהיו כל היצורים נאספים ואוכדים עד שיצא הגורל 25 מן ממשלת שבתאי וישוב אל ממשלת צדק כאלף השמיני שאז יהיה העולם מתחדש כאשר מקדם. ואלה סמנו בנזומתם על ממשלת הככבים ואם לא היו תולים המעשה בממשלת הככבים היו קרוכים לדעת רבותינו ז"ל שאמרו שיהא אלפי שני היו עלמא וחד הרובי'.

ואם אתה מעיין בדבריך האצטננות אשר זכרנו לך רוב דבריהם ואשר לא 30 זכרנו לך חמצאם כלם מהכילים ומהותחיסיה ומדברים על הענין הזה שלא מעיקרו והם נוטים ימין ושאלו ופנים ואדור ואינם מכוונים את הדרך ואין לדבריהם גלים שיהיו נשענים עליהם כי הראשונים מכולם והם אנשי הורו פועים בדבריהם ומשקרים כאמנם הככבים כלם היה עם רומי רומן וראשי תניניהם דבוקים כראש מזל טלה

(א) וראש הדלי. (ב) וראש הדלי אבל בצרו נכתב: גיל תלי. (א) ראש הדלי.

(ב) הסר: בנזומתם. (ג) א: הם ששת אלפי שנה. (ד) א: דברי באצטננות.

(ה) ומהותחיסים. (ו) מ: הראשונים ככולם. (ז) הראשונים ככולם.

(1) סנהדרין צ"ו ע"א. ראש השנה ל"א ע"א. עכודת ורה ט' ע"א.

בתחלת כריאת העולם כי דבר כזה לא יהיה מקובל מפיהם והם אין להם אות שיהיו
 סימכים עליה כי אם השכונם אשר הם חושבים למהלכי הככבים וההיקש והסברא
 שהם בודאים מלבם וכל אשר תשמע עליהם שהם משתבחים בו מבדיקתם על
 מהלכות הככבים אינם נאמנים בו מפני שכריקת המהלך אינו אלא כמראית העין והם
 משתבחים כמו כן שכמראית העין עמדו על זה מבדיקתם ומבדיקת הנאות על ידי
 קדמוניהם זה אחר זה התקינו את מהלכות הככבים ושיערו אותה וכן שיערו גלגל
 נקודות רומי רומי הככבים ונקודות ראשי הנגיניהם אלא שדבריהם אלה סתורים מעצמם
 מפני שהם כלם מודים כי נקודות רום החמה הגבוה היא מתגלגלת בכל כ"ה אלף
 שנה חלק אחד מחלקי הרקיע אשר הם ש"ס חלקים ואילו היה אדם אלף שנים כ
 פעמים לא היה על דבריהם רום נובה החמה מתגלגל בימיו אלא סהות מחצי שנות
 חלק אחד מש"ס חלקים ברקיע והשיעור הזה אינו ניכר במהלך החמה ולא מחליף
 את עיניה ואיך נוכל לומר שהוא נראה להם ונתברר בבדיקתם כאשר הם משתבחים.
 ועל אחת כמה וכמה רום רומי שבתאי אשר מתגלגל לדבריהם חלק אחד מחלקי
 הרקיע כמ"ה אלף שנים איך יוכל אדם להאמין אל הנומא הגדולה הזאת אשר הם
 בודאים מלבם ואין אדם יכול בכל ימי חייו האחרונים להגיע מגלגל הנקודה הזאת
 להגיע אחד מת"ן רגעים בחלק אחד מחלקי הרקיע וכן בגלגל נקודות ראשי הנגינים
 ומי יוכל לומר שהבדיקה מעמדת על זה והבדיקה אינה ראויה להאמין בה אלא עד
 שיהא חוזר וכוזק אותה פעמים ושלש. אין המאמין בזה והחושב אותו כי אם חסר לב
 וכסיל ופעות הדבור אשר הם מדברים והשווא והשקר אשר הם מהכרים גלוי לעינים
 ואין אדם צריך להאריך בו ולא לחוש לוי זמן הענין הזה בעצמו יהיו נשברים דברי
 האוחזים חלק אחד מאלף חלקים מימי אנשי הדור מפני שמענתם וראיותם הן באות
 מדרך אחד והאחרונים מהם סומכים על הראשונים וכיון שנתברר שדברי הראשונים
 הם שקר וכזב מיד נתברר שדברי האחרונים הסומכים עליהם הם כמו כן שקר וכזב.
 והסימכים בדבריהם על מהלכות הככבים המיושבים והם האומרים שכל הנביאים
 יתחדשו כבראשנה בעת שיהיו הככבים המיושבים חזרים אל הנקודה אשר התחילו
 ממנה לסבוב הם טועים מדרך אחרת מפני שכל החזרים בככבים מודים בנסיוניהם
 אשר ניסו כי אין לככבים המיושבים כל הכח הזה אם לא יהיו שמש הרקיע השבעה
 עוזרים להם ומשתתפים בהם ואלה בדבריהם לא שמו לבם למהלכי שמש הרקיע
 אשר הם העיקר בכל חזיונות הככבים ומשם היו כל המסתכלים בדבריהם שוחקים
 עליהם ובוזים אותם. והמוציאים מספר ימות העולם משמוש חלקי הרקיע והם האומרים
 ימות העולם הם ש"ס אלף שנה או י"ב אלף שנה לא עשו כלום כי חלקי הרקיע לא
 ניתן להם כח להועיל ולהזיק בעולם הזה ואין אחד מן החכמים חולק על זה והחזרים
 בככבים נותנים טעם בדבר ואומרים אין להם כח להזיק ולא להועיל מפני שאין להם
 אור שיהיה מניע לעולם ואם אין לחלקי הרקיע כח להזיק ולא להועיל בידוע שאין
 להם שלטון על ימות העולם עד שיהיו משמשים בהם. והמחלקים את ימות העולם
 על ז' הככבים הנקראים שמש הרקיע והם האומרים ימות העולם הם מ"ט אלף שנה

(א) מ א : זה דברי. (ב) ב : אלף שנים שני פעמים. (ג) א : חסר : ולא לחוש לו.
 מ : ולא לחושבו. (ד) מ א : חסר מן המיושבים אל המיושבים. (ח) פ : לחציל ולהזיק.

או שבעת" אלף שנה יכול אתה למצוא לדבריהם ממש מעט לדעת החוים כככבים האומרים שהככבים יש להם כח להזיק ולהועיל מפני אורם שהוא מניע אל העולם והם מחטטים את איריו ויכול אדם לחזק את דבריהם מן הכתוב אשר נתן ממשלה לככבים בימים ובלילות אבל אין אנו רשאין לשמוע אל דבריהם ולא לקבל מהם מפני שאין כח בבני אדם לשער את מספר ממשלת כל ככב וככב ולא לתקן אותו מלבד 5 ומסבתו ואינם יכולים לומר שמדרך הבדיקה והגסיון עמדו על זה כי האדם קצר ימים הוא לנסות בדבר הזה.

- ועלה עכשיו בידיו מכל המחקר אשר חקרנו כי כל חכמי האומות מודים על העולם הזה שיש לו תכלה וסוף. ואנשי האמונה מהם אמרו אין בבני האדם כח מדרך כינתם ודעתם להגיע אל מספר ימות העולם מפני שהוא דבר נהר"ב סתום 10 וחתום ואין כח בכריות העולם לגלותו אלא אם המקום מאמצם ברוח הקדש ויקר הנבואה יהיו יכולים לעמוד עליו בכח הנבואה האלהית ומפני זה הודו כל החכמים אשר היה להם אמונה ודעת כי רוחם חושש ונחלש מהגיע אל הדבר הזה. והיו כלם טכטימים על דעת אחת כי העולם יש לו סוף כאשר היה לו ראש אבל מספר הימים מהראש ועד הסוף גלויים לפני המקום והוא ברחמיו הרבים יכול לגלותו למי שרוצה 15 מעבדיו הנביאים ואין לאנשי החכמה רשות לשער את מספר הימים מלבדם ולא לגזר עליו מדיוקם ומסבתם אבל הם ראויים ורשאין לחקור עליו מדברי הנביאים האמורים ברוח הקדש והבאים מכח החכמה הנפלאה והעצומה והקדומה. ואם חכמי הגויים אשר אין להם תורה יהיו מזהירים את עצמם כל האזהרה הזאת על אחת כמה וכמה בעלי התורה ואנשי האמונה שיהיו מרחקים מדברי המהבילים אשר דברו 20 בלא דעת על ימות העולם והשליכו דבריהם אחרי גומ אכל אם יהיו באים לחקור על הענין הזה מן התורה ומשאר כתבי הקדש יהיו דורשים את האמת ממעיני ושואבים מימי הצדק ממעינים ואין על המתעסק בו על הענין הזה שום עון ולא אשמה ואם ימצא ראייה מדברי רבותינו ז"ל שתהיה מסייעת לטעמו ראוי הוא להחזיק ולסמוך עליהם. ואני הוהם את השער הזה בכאן ומתחיל לחקור על ימות העולם ואל נורא 25 יהיה לנו עזו ועזרה ברוב רחמיו וחסדיו.

(א) א : או י אלף שנה. (ב) א : נסתר וסתום. (ג) ס : סתור וסתום. (ד) מ : סתום וסתום.
 (ה) א : תאמרות ברות הקדש והבאות. (ו) א : המדברים. (ז) א : חכמי הגוים מזהירים את עצמם. (ח) א : הכהבילים. (ט) מ : חסר : ומשאר כתבי הקדש.